

Embassament privat, aigües públiques

SERGI FRANCH

Reus, any 1900, la populosa ciutat de 28.000 habitants vivia inflada de noucentisme, personatges il·lustres i cases amb butxaques generoses. A la segona ciutat de Catalunya tot semblava possible, i els canvis vistos els darrers temps així ho acreditaven. Nasqué d'entre les fortunes el teatre Fortuny, el Círcol i el Centre de Lectura (que poc després acolliria per subscripció popular el Teatre Bartrina). Van ser cinquanta anys de modernitat accelerada: la Companyia Reusenca de Tramvies acostava la ciutat a la platja de Salou, xiulava cofoi el ferrocarril de Reus a Tarragona, naixia la Companyia Reusenca de Gas, el Banc de Reus, l'Electra Reusenca... Aquella ciutat saltava a un escenari ple de possibilitats, progrés i millores. De totes, però, en quedava una per resoldre: l'aigua.

El 1895 la fil·loxera extingí les vinyes, que ràpidament van ser substituïdes per l'avellana. El nou cultiu garantia copiosos guanys als propie-

El 1900, 21 pobles del Baix Camp van impulsar la construcció d'un embassament a Riudecanyes que, posteriorment, garantiria l'abastiment de Reus gràcies a un acord econòmic amb l'ajuntament. Ara, Aigües de Reus podria ser privatitzada, tot i tenir beneficis.

taris agraris, als tractants fets a cop de comerç i magatzem, i als senyors de cases nobles fetes per arquitectes de renom (a excepció d'Antoni Gaudí...).

Però aquella reconversió del cultiu necessitava condicions i el Camp no tenia assegurada l'aigua.

Les tres mines s'havien empetitit amb el creixement de població, les fonts acollien cues de fins a dues hores d'obres i jornalers que esperaven pacients a carregar aigua, el creixent sector industrial demanava tenir-ne a l'abast sense complicacions i la construcció de pous era massa cara. A més, els pous negres empitjoraven les condicions sanitàries de l'aigua del subsòl. Al Reus fulgurant —que estrenava tramvia, gas, electricitat, palaus i marxants internacionals— solucionar l'abastament d'aigua es convertí en centre de les preocupacions.

Desestimada l'operació del Gran Canal Occidental, que portaria a Reus les aigües de la Noguera Pallaresa, se suspengué la campanya de captació de fons que havia començat per finançar-lo. El potent sector agrícola estava disposat a posar de la seva part per no veure assecades les terres per una ciutat que tenia set. Precisament, va ser Pau Font de Rubinat, un propietari agrícola descendent d'una coneguda família burgesa, qui temptejà amb el llavors enginyer de ponts Francesc Macià, el seu concunyat, la possibilitat de construir un embassament o un canal. D'imaginació, se n'hi va posar, i força: es discutí un embassament al riu Francolí, s'oferiren propietaris de mines per cedir-les, es posà l'ull a l'Ebre o el Segre per canalitzar-ne l'aigua.

El març del 1900, al Círcol de Reus es presentava el projecte davant propietaris de 21 pobles, homes de mentalitat moderna i interessats per una idea que feia temps que estava en discussió. Seria la Riera de Riudecanyes el lloc escollit per a construir un pantà, i l'abundosa aigua que corre per la vall quan plou d'on sortiria el cabal necessari per a omplir-lo. L'obra convertiria a regadiu terres de vora trenta termes municipals.

Per a finançar-lo, eren necessàries 187.500 pessetes mitjançant 3.750

SERGI FRANCH

L'embassament de Riudecanyes va ser impulsat inicialment pel reusenc Pau Font de Rubinat, qui va convèncer el seu concunyat Francesc Macià —més tard, president— de fer un primer projecte.

SERGI FRANICH

L'actual seu d'Aigües de Reus, empresa municipal que destaca pels seus beneficis, podria ser privatitzada.

títols de 50 pessetes cadascun. Cada titular seria copropietari del pantà, i aquella acció li donaria dret a regar un jornal de terra (uns 2.000 metres quadrats, dues hores setmanals les 12 setmanes de l'estiu). Al cap de 17 anys, l'aigua de la conca de 30 quilòmetres quadrats regaria les terres d'horta i avellaners amb un canal i quatre sèquies principals.

Aquella aigua s'injectaria dos anys més tard a la canonada general de la ciutat i doncs apagaria set i neguits. L'ajuntament la utilitzaria i l'abonaria a la comunitat sempre que es respectés el reg de les terres, però la sequera de 1925 va evidenciar que la inversió no era definitiva. De fet, els pagesos ja estudiaven ampliar un embassament que s'havia quedat petit. I al 1956, ja en el temps que el dictador inaugurava pantans, va posar-se en marxa el pantà de Siurana, que abastiria el de Riudecanyes mitjançant una canonada. La inversió feta per l'estat i l'ajuntament en aquell moment es reconeixeria amb la cessió del 33% de les accions.

Dels 3.750 títols inicials es passaria a 10.000 drets. Dues tercers parts quedarien per a la comunitat de regants, i una tercera per a la ciutat, que havia assumit part important de les obres.

Amb dos pantans semblava que n'hi havia prou per a la ciutat, però la sequera persistent dels vuitanta portà de nou les restriccions. Miquel Àngel Prats farà 31 anys que treballa a la comunitat de regants i avui n'és l'administrador. Recorda les tensions amb l'alcalde Carles Martí, que es van allargar fins al 1989, quan arribà el Consorci d'Aigües de Tarragona "a la comunitat de regants el minitransvasament de l'Ebre ens va portar tranquil·litat perquè l'aigua de boca és prioritària, i hi havia molts problemes amb l'ajuntament, que depenia d'un 80% del pantà".

Avui, aquest no és el cas i la política d'aigua s'ha sofisticat. També ha canviat la ciutat: la pagesia és un valor a la baixa, aquelles cases nobles de senyors són buides, utilitzades com a equipaments o posades en el circuit turístic d'estiuejants russos. L'empre-

sa municipal que gestiona el servei d'aigua utilitza entre el 50-60% la provinent de l'Ebre, un 15% de les mines i el 30-35% del pantà. Aigües de Reus utilitza en règim de cessió tots els drets del pantà de què disposa l'ajuntament, representant una tercera part dels ingressos de la Comunitat, amb una quota fixa anual. Ara bé, el pagament de 250.000 euros anuals s'ha anat endarrerint –des de juliol de 2011– fins a vuit i nou mesos, i ha deixat la Comunitat de Regants del Pantà de Riudecanyes dins el sac de proveïdors a què Aigües de Reus deu fins a dos milions d'euros.

El 33% dels títols del pantà que té l'ajuntament és un patrimoni que la corporació cedeix a Aigües de Reus per poder utilitzar la seva aigua. La Comunitat és un organisme de dret públic i la seva pervivència no es discuteix en cap cas, però el nombre de títols i la quota anual que correspon han canviat l'objectiu inicial amb què es va pensar aquella infraestructura el 1900. A més, els títols es poden cedir

L'administrador de la Comunitat de Regants del pantà de Riudecanyes, Miquel Àngel Prats, mostra el territori que abasteix l'embassament, que està connectat amb el de Siurana.

i en moments de necessitat els propietaris poden posar-los a disposició de la Junta de reg que els oferta a qui els necessiti. Així, els pagesos i titulars que no gasten l'aigua poden treure'n un rendiment d'altres membres de la comunitat que no disposen de suficient cabal d'aigua.

En el cas d'Aigües de Reus, a banda del 33% de què l'ajuntament disposa, té més títols (comprats o cedits) però la fal·lera per comprar-ne ha anat a la baixa. Un dels que sí que feien ús de la possibilitat de comprar és el Golf Aigüesverds, "un proveïdor a qui subministrem força aigua". Però l'Ajuntament de Reus se n'ha quedat els drets de reg en compensació al pagament d'un deute que el golf té amb l'ajuntament. Aquest cobrament "en espècies" d'un deute és poc habitual però rellevant. Fins ara, el golf era un abonat important de la comunitat de regants, que a més donava ingressos als regants que els deixaven a disposició. S'albiren temps de canvis en les mans que obren l'aixeta de la ciutat.

Aigües de Reus es troba al rovell de l'ou de l'entramat d'empreses municipals de la ciutat, i malgrat el deute de dos milions d'euros paradoxalment és la més solvent. La situació financera és bona, tant que l'ajuntament va decidir a mitja febrer utilitzar-ne els beneficis per injectar capital a Reus Desenvolupament

Econòmic SA (Redessa), l'empresa municipal dedicada al foment de l'ocupació que fa piruetes per esquivar els deutes contrets amb els bancs a causa de la construcció de l'edifici de la Fira.

En una situació estratègica privilegiada, Aigües de Reus és el baluard del conjunt d'empreses municipals. Des de la captació de l'aigua a la depuració, té control sobre tot el procés de l'aigua. Un privilegi amb què compten poques empreses dedicades al sector i que es troben al Consorci de Gestió Integrals de l'Aigua de Catalunya (CONGI-AC) on també hi ha Manresa, Mataró, el Prat del Llobregat, Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú.

Però en aquestes empreses s'ha vist amb preocupació la temptació de vendre els serveis d'aigua a causa de la situació financera de la majoria d'ajuntaments. De fet, sobre Aigües de Reus la venda ja té preu: 40 milions d'euros. Lluís Corominas, director de l'Àrea d'Infraestructures i de Qualitat i Joaquín Calvo, de l'Àrea de Desenvolupament d'Aigües de Reus, duen més de vint anys a l'empresa. "Vendre és l'opció senzilla a curt termini, però els ajuntaments es poden trobar com a París, on van intentar recuperar un servei que se'ls havia escapat de les mans". Malgrat el preu que calcula l'ajuntament, les ofertes baixen a la meitat i l'empresa es podria vendre per 20 o 25 milions d'euros.

En cas que una tercera empresa compri Aigües de Reus, difícilment canviaria el plantejament vigent sobre els recursos, que és fruit d'anys de cerca de solucions. Reus seguiria comptant amb les mateixes infraestructures i fonts d'abastament. Llavors, seria l'empresa compradora qui gaudiria de la tercera part dels títols del pantà de Riudecanyes amb què compta l'ajuntament, que serien cedits per cobrir les necessitats d'aigua.

Més enllà de les qüestions tècniques o de desenvolupament, però, serà "la necessitat instantània, la urgència de diners la que provocarà la decisió" de vendre l'empresa pública d'aigua. I aquesta es produirà aviat. Però Aigües de Reus va aportar 7.250.000 euros al conjunt d'empreses municipals i sense aquestes *recapitalitzacions* l'escenari futur planteja molts dubtes. "No volen sentir què pot passar, i no volen sentir ningú que digui que no funcionarà".

Al Reus del 2013, queda molt llunyana aquella imaginació que van posar pagesos, tècnics i senyors des dels salons de vellut per resoldre la manca d'aigua. La set va ser inspiradora fins i tot a l'hora de dissenyar projectes impossibles, però ara és la set de diners la que provocaria una decisió que es dona per ineludible.

SERGI FRANCH és del 1976, i de Reus. Director de ràdio local, col·labora habitualment amb la Xarxa Ràdio. Amb interès sobre el Magrib i Pròxim

Orient, ha escrit des de -i sobre- Bòsnia, Kosovo, Egipte, Líbia, Kurdistan i darrerament Síria. Ha publicat articles i reportatges en el diari *Ara*, revista *ONGC*, *La Directa*, *GARA*, *Agence France Press (AFP)* i *Diari del Priorat*. Va poder saber qui era Maria Antònia Munar, Joan Lerna i Joan Pau Alduy gràcies a aquest setmanari, "actualitat general per a un país que es vol complet". Des d'EL TEMPS ens ha acostat testimonis de les revoltes al Mediterrani, "un mar ben petit que necessita ser entès".